

Liberg, Caroline, Edling, Agnes, Folkeryd, Jenny W. & af Geijerstam, Åsa (2002). Analys- och tolkningsramar för elevers möte med skolans textvärldar. I: Lise Iversen Kulbrandstad og Gunvor Sjølie (red.) "På Hamar med norsk". Rapport fra konferansen "Norsk på ungdomstrinnet" januar 2001. Del I: Skrivning og lesing. Elverum: Høgskolen i Hedmark: Rapport nr. 11. 2001. (s. 21-32).

ANALYS- OCH TOLKNINGSRAMAR FÖR ELEVERS MÖTE MED SKOLANS TEXTVÄRLDAR

Caroline Liberg, Agnes Edling, Jenny W. Folkeryd och Åsa af Geijerstam¹

INLEDNING

Det västerländska samhället ställer allt högre krav på att dess medborgare har en formell utbildning. Ett ofrånkomligt faktum är att användningen av olika texter utgör en mycket central och väsentlig aspekt inom alla kategorier av utbildningar allt från mer teoretiskt inriktade till mer yrkesinriktade. Undantag från detta är svåra att finna. Det innebär att man oavsett vilken inriktning man väljer i sitt lärande går in i det till stor del via skriftspråkandet. Läsande och skrivande av olika typer av texter utgör med andra ord en ytterst viktig aspekt av lärandet i alla skolämnen idag.² Att gå in i en formell utbildning innebär även att man går in i ett för många främmande skolspråkande som med avseende på många aspekter skiljer sig från ett mer välbekant vardagsspråkande.³ För många skiljer sig också utbildningens sätt att lära ut nya saker från de sätt som dessa individer föredrar, dvs. de har en annan lärostil än den som dominerar inom utbildningen.⁴ Dyliga aspekter visar sig i undersökningar vara några av de mer framträdande orsakerna till problem och misslyckanden i skolarbetet. Det framkommer i flera undersökningar av läsförmågan hos barn, ungdomar och vuxna att personer hemmahörande i Sverige i ett internationellt perspektiv lyckats mycket väl på olika lästest, men att det finns en grupp individer (dryga 5%) som ligger mycket långt ner på normalfördelningskurvan.⁵ Dessa individer klarar endast att läsa mycket enkla texter. Ofta kommer de från miljöer med relativt liten studietradition och låg grad av studiemotivation. I gruppen finns både personer med svenska som modersmål och personer med svenska som andraspråk.

Men hur ser läsandet och skrivandet i skolan ut i olika situationer, hur ser variationen däremellan ut och vad beror den på. Det är frågor som vi försöker finna svar på inom projektet *Elevers möte med skolans textvärldar*⁶, genom att följa elever i deras läsande och skrivande i skolan inom tre olika ämnesområden: svenska, samhällsorienterande ämnen och naturorienterande ämnen. Med den här undersökningen vill vi visa på skillnader och likheter mellan de textkulturer som skapas inom dessa ämnen. Det övergripande syftet med arbetet är att dels ge bilder av hur läsandet och skrivandet kan se ut inom olika ämnesområden, dels förstå på vilka sätt olika textkulturer ger underlag för olika läsar- och skrivarpositioner. I detta ingår frågor som rör integration och marginalisering i ett samhälle där förmågan att läsa och skriva är mycket betydelsefull. Granskning av olika metoder för att utvärdera och porträttera läs- och skrivförmågan utgör också en del av projektet.

UPPLÄGGNING AV PROJEKTET

Material

Projektet är indelat i två steg. Inom det första steget samlas material in från skolåren 5 och 8 respektive från gymnasiets andra årskurs. I det andra steget sker en utprovning av de pedagogiska

---

¹ C. Liberg, Lärarutbildningen, Malmö högskola och A. Edling, J. W. Folkeryd samt Å. af Geijerstam, Institutionen för lingvistik, Uppsala universitet.

² Luke, 1995.

³ Bernstein, 1975; Halliday & Martin, 1993.

⁴ Flemming, 1997; Søvik m.fl., 1996; Tornberg, 1997.

⁵ *Grunden för fortsatt lärande*, 1996; *The IEA Study of Reading Literacy*, 1994.

⁶ Projektet pågår under tiden 1999 – 2003 och finansieras av Riksbankens Jubileumsfond; Liberg, 1998.

Liberg, Caroline, Edling, Agnes, Folkeryd, Jenny W. & af Geijerstam, Åsa (2002). Analys- och tolkningsramar för elevers möte med skolans textvärldar. I: Lise Iversen Kulbrandstad og Gunvor Sjølie (red.) *"På Hamar med norsk". Rapport fra konferansen "Norsk på ungdomstrinnet" januar 2001. Del I: Skrivning og lesing.* Elverum: Høgskolen i Hedmark: Rapport nr. 11. 2001. (s. 21-32).

modeller som successivt utarbetas under det första steget. I fokus för studien står elever som inte presterar så väl i skolans läsande och skrivande. Vi är intresserade av att undersöka elever med såväl svenska som modersmål, som svenska som andraspråk. Däremot tar vi inte med elever som bedömts ha specifika läs- och skrivsvårigheter. Som jämförelsegrupp ingår inom varje skolår också en grupp av högpresterande elever.

Vi samlar in material från 60 elever / skolår. Hälften av dessa har svenska som modersmål och hälften har svenska som andraspråk. 40 av eleverna (20 av vardera språkgrupp) har bedömts av sin lärare vara lågpresterande och 20 (10 av vardera språkgrupp) har bedömts vara högpresterande. I varje klass som ingår i undersökningen studeras 5-7 elever. Det innebär att 9-10 klasser studeras inom varje skolår.

Arbetet i klasserna följs under ca en veckas tid. Observationer görs av klassrumsarbetet och de enskilda elevernas arbetsinsatser. Texter som lästs respektive producerats inom de tre olika ämnesområdena samlas in. De enskilda eleverna samtalar också tillsammans med observatören om dessa texter. Läraren ger vidare sin bild av de studerade eleverna och klassrumsarbetet i ett samtal tillsammans med observatören.

Ram för analysarbetet

Vi är således intresserade av att ge bilder av elevers situerade meningsskapande i olika läs- och skrivsituationer för att förstå vilka textkulturer de ingår i och vilka läsar- och skrivarpositioner de utvecklar i skolarbetet inom olika ämnesområden. De språkliga sammanhang man ingår i, är sammanhang i vilken mening återskapas, omskapas och nyskapas. Det skapas inom olika ramar där vi kan använda olika uttrycksformer som att samtala, lyssna, läsa, skriva och handla. Dessa uttrycksformer utgör viktiga källor, för att skapa och etablera värderingar och uppfattningar om det egna jaget. De växer fram ur de språkliga sammanhang man ingår i, i de relationer man har till andra deltagare och de sätt att vara som de innebär. En individ är på så sätt medskapare, förändrare och bärare av de språkliga sammanhang hon lever i. Genom dessa socialiseras man till olika former av positioner, man bygger upp en repertoar av sådana positioner och bygger därmed upp och förändrar sin identitet. Kunskandet och däribland förståelsen av sig själv är inte något statiskt, utan det är situationskänsligt och föränderligt över tid och rum. I ett analytiskt sammanhang tolkas således det meningsskapande som vi människor ingår i som en realisering av de sociala roller och ordningar vi har med oss till en situation och de sociala roller och ordningar vi utvecklar i denna situation. Det i sin tur ses som en återspeglning, en instansiering, av den kultur vi lever i och vilka positioner, t.ex. vilka läsar- och skrivarpositioner, vi utvecklar som del av vår identitet.⁷ (se Figur 1 nedan).

I den här studien försöker vi fånga det situerade meningsskapandet i läs- och skrivsituationerna med hjälp av fyra analytiska huvudingångar: de lästa och skrivna texterna (lärotext respektive elevtext), elevens sätt att samtala om och vara i de lästa och skrivna texterna, ramen för lärandet (klassrumskultur och läroprocessen för de lästa och skrivna texterna), samt elevens sätt att förhålla sig i arbetet.

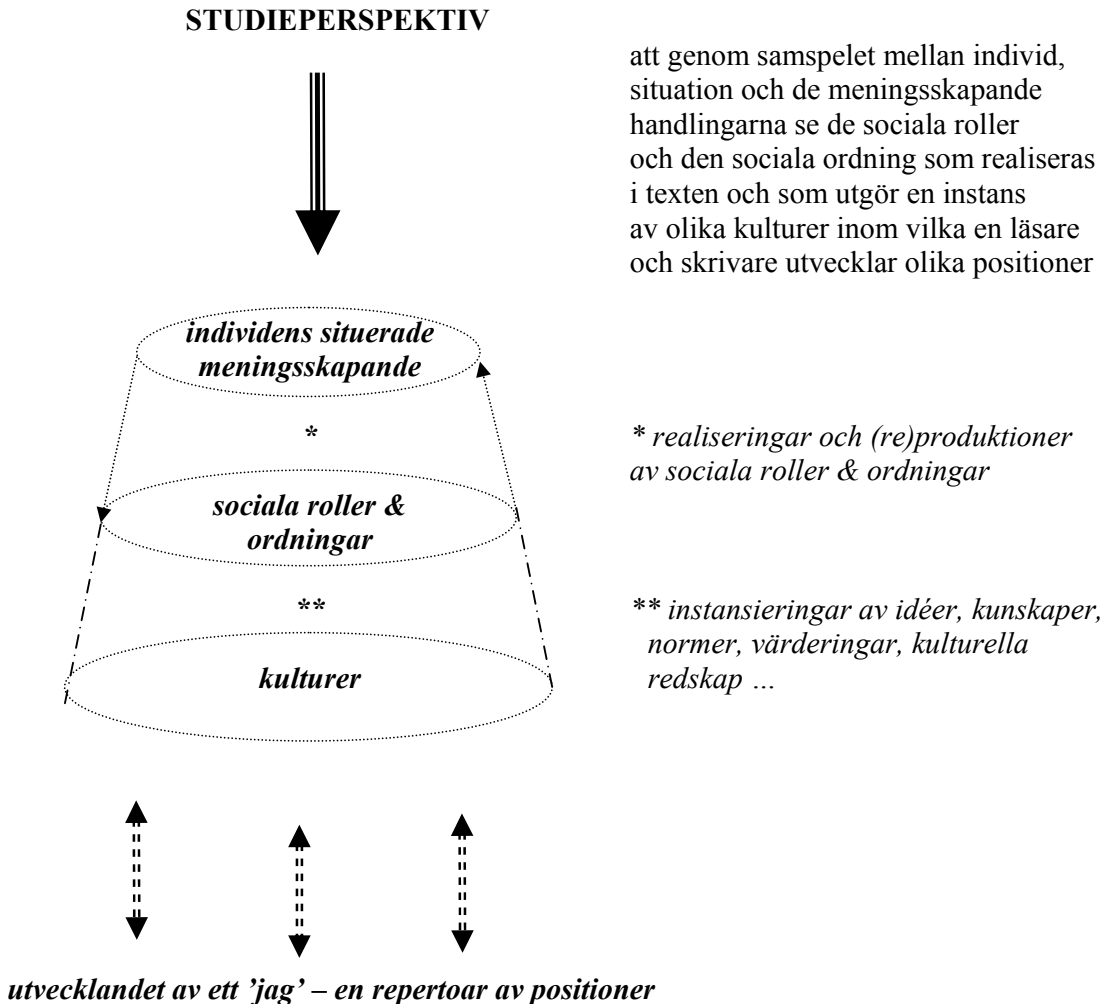
Resultat från projektet kommer att presenteras i både kvantitativa och kvalitativa termer. I den kvantitativa ansatsen ska vi på grupp-nivå visa på vilka relationer som råder mellan de olika analytiska huvudingångarna samt mellan dessa och olika typer av bakgrundsvariabler som läs- och skrivvanor och stöd i hemmet, ålder, modersmål och prestationsgrad. Den kvalitativa ansatsen innebär för det första att bilder ges av de fyra analytiska huvudingångarna: texter som läses och skrivs, eleven i dessa texter, läroprocesser samt eleven i läroprocessen. För det andra innebär den att mer sammansatta bilder skapas av hur eleverna är i olika slags texter i förhållande till de läroprocesser de ingår i och hur de förhåller sig i dessa.

---

⁷ Se t.ex. Giddens, 1999; Halliday, 1978; Säljö, 2000; Wertsch, 1991, 1998; Winther Jörgensen & Philips, 1999.

Liberg, Caroline, Edling, Agnes, Folkeryd, Jenny W. & af Geijerstam, Åsa (2002). Analys- och tolkningsramar för elevers möte med skolans textvärldar. I: Lise Iversen Kulbrandstad og Gunvor Sjølie (red.) "På Hamar med norsk". Rapport fra konferansen "Norsk på ungdomstrinnet" januar 2001. Del I: Skrivning og lesing. Elverum: Høgskolen i Hedmark: Rapport nr. 11. 2001. (s. 21-32).

Naturligtvis är detta ett antal i stunden frysta bilder av de studerade eleverna. Det är bilder som med stor sannolikhet kommer att se annorlunda ut för den enskilde individen vid ett annat nedslag i hans/hennes läsar- och skrivarliv. Men vi menar att det kan utgöra ett viktigt stöd för en lärare att få talande exempel och bilder för att kunna identifiera olika läsar- och skrivarpositioner. Detta för att kunna se vilka behov eleverna är i under olika faser av sin läs- och skrivutveckling. Läraren ges också olika analytiska redskap för att med utgångspunkt i sin egen verksamhet bygga även andra bilder än dem som ges genom detta projekt.

Figur 1. Individ, situation och meningsskapande handling – sociala roller och ordningar – kulturer

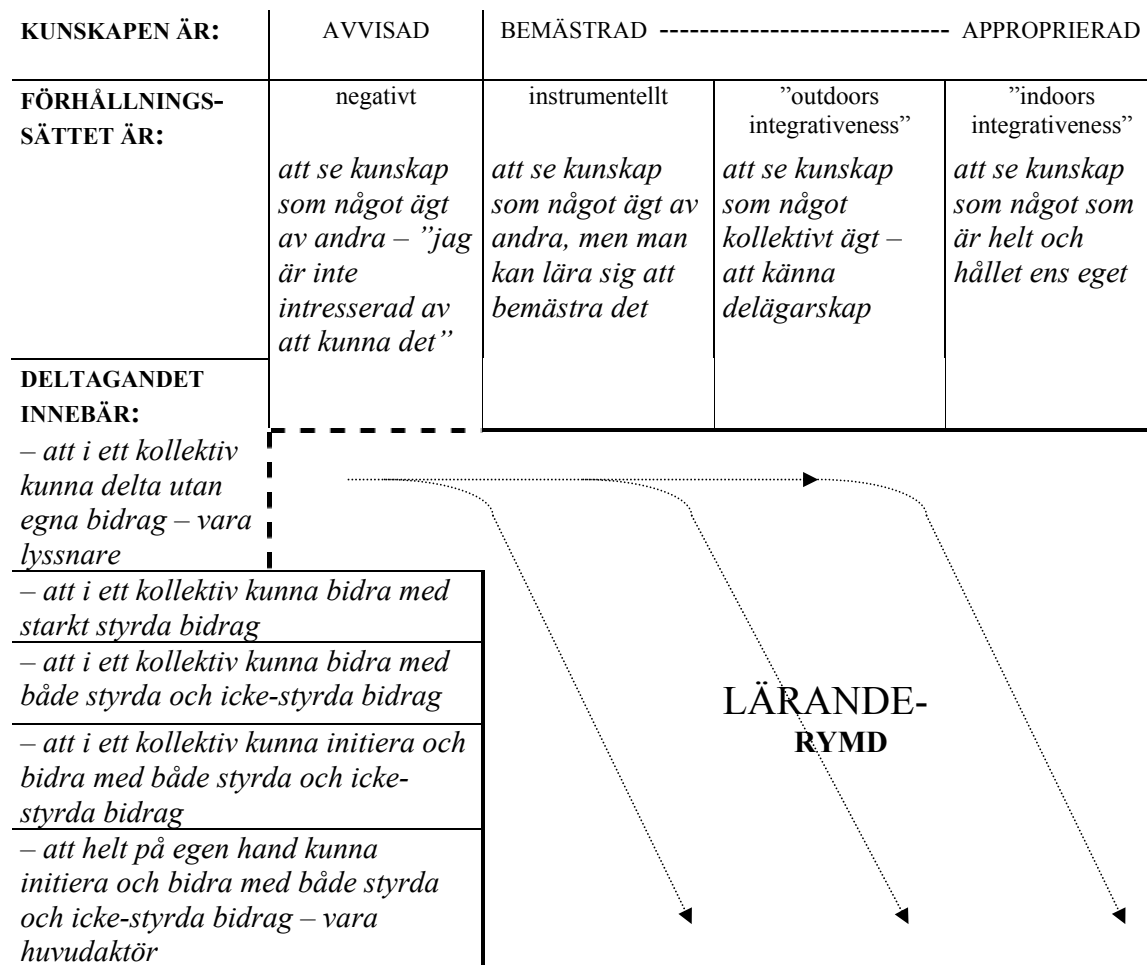
RAMAR FÖR TOLKNING AV RESULTATEN

En läranderymd

En ram för tolkning av de bilder av olika elevers läsande och skrivande som framträder i studien är att se var på vägen mot lärande av ett utvecklat läsande och skrivande som dessa elever befinner sig inom olika kontexter. En analytisk dimension för att betrakta lärande rör interna psykologiska

Liberg, Caroline, Edling, Agnes, Folkeryd, Jenny W. & af Geijerstam, Åsa (2002). Analys- och tolkningsramar för elevers möte med skolans textvärldar. I: Lise Iversen Kulbrandstad og Gunvor Sjølie (red.) "På Hamar med norsk". Rapport fra konferansen "Norsk på ungdomstrinnet" januar 2001. Del I: Skrivning og lesing. Elverum: Høgskolen i Hedmark: Rapport nr. 11. 2001. (s. 21-32).

aspekter som förhållningssätt, motivation, intresse, tidigare erfarenheter och förkunskaper. En andra analytisk dimension rör den externa sociala interaktionen runt omkring de uppgifter som ligger till grund för ett lärande.⁸ En kombination av dessa dimensioner, individens förhållningssätt och möjlighet att känna delaktighet och hans/hennes möjlighet att delta i skapande av texter i den pedagogiska kontexten, ger upphov till en rymd inom vilken vi kan tala om olika vägar till lärande (se Figur 2. nedan).

Figur 2. Läranderymd med några tänkbara vägar för lärande

Den första dimensionen (horisontellt led) omfattar olika förhållningssätt en individ kan ha till sitt lärande och sin kunskap⁹. En form är ett negativt förhållningssätt som leder till en mer avvisande hållning. En andra form är ett instrumentellt förhållningssätt. Det innebär att man ser kunskapen som något ägt av andra, men man kan lära sig att bemästra det: "jag ska lära mig att läsa och skriva, för att mamma och pappa vill att jag ska klara min utbildning". Det är yttre faktorer som styr till stor del. Det kan vidare vara förhållningssätt som benämns "outdoors integrativensess" respektive

⁸ Se också Illeris (2001) för en diskussion om dimensioner av lärande.

⁹ Se t.ex. Abu-Rabia (1998), Säljö (2000) och Wertsch (1998) för diskussion av dessa aspekter.

Liberg, Caroline, Edling, Agnes, Folkeryd, Jenny W. & af Geijerstam, Åsa (2002). Analys- och tolkningsramar för elevers möte med skolans textvärldar. I: Lise Iversen Kulbrandstad og Gunvor Sjølie (red.) ”På Hamar med norsk”. Rapport fra konferansen ”Norsk på ungdomstrinnet” januar 2001. Del I: Skrivning og lesing. Elverum: Høgskolen i Hedmark: Rapport nr. 11. 2001. (s. 21-32).

”indoors integrativens”¹⁰. Inom ramen för dessa är man på väg att göra kunskapen till egen – att appropriera kunskapen. Den förra formen innebär att man ser kunskapen som något kollektivt ägt, man känner ett visst delägarskap: ”jag vill kunna läsa och skriva, utan att det kommer att inta en särskild framträdande plats i mitt liv”. ”Indoors integrativens” innebär att man ser kunskapen som något som är helt och hållet ens eget: ”jag är läsare och skrivare”.

Den andra analytiska dimensionen (vertikalt led) rör deltagandet¹¹. Skapande av olika texter, talade och skrivna, rör allt från att i ett kollektiv kunna delta utan egna bidrag, man är lyssnare, till att helt på egen hand både kunna initiera språkandet och vara en aktiv huvudaktör. Ett antal mellansteg finns däremellan. De består av mer eller mindre styrt deltagande.

Den övre delen i LÄRANDERYMDEN karaktäriseras av ett lärande som framför allt domineras av en reproduktion av vad andra säger, skriver och gör. Den nedre delen rymmer mer av egen produktion och reflektion. Lärande som förekommer i den vänstra delen av rymden är mer instrumentellt inriktat. Och lärande som rymms i den högra delen innebär ett integrativt närmande till kunskaperna. Mer generellt gäller att målet med undervisning är att nå ner till det nedre högra hörnet i denna läranderymd. Beroende på elevens förhållningssätt ligger startpunkten mer eller mindre långt till vänster i den övre delen. Vägen går sedan dels mot att göra detta till något eget (dvs. att röra sig från vänster till höger i läranderymden), dels mot att kunna bidra med mer och mer (dvs. att röra sig uppifrån och ner i rymden). Ett mycket stort steg för många är att kliva ur en avvisande roll och in i själva läranderymden.

Beroende på vilka texter det gäller kan vi se att de elever vi observerat och intervjuat befinner sig på olika platser i LÄRANDERYMDEN när de samtalar med observatören om dessa texter. I fallet med texter i svenskämnet befinner de sig mycket ofta i den nedre högra delen av rymden. Medan i fallet med texter i samhällsvetenskapliga och naturvetenskapliga befinner de sig mycket oftare i den övre vänstra delen. Några elever ligger i dessa ämnen till och med nära gränsen mot att gå in i en avvisande hållning.

En didaktisk rymd

Det ovan diskuterade lärandet sker i ett praktiskt-pedagogiskt rum och kan därmed tolkas inom en vidare ram, inom en DIDAKTISK RYMD. Framträdande frågeställningar inom en sådan rymd rör de aktörer som ingår i det praktiska pedagogiska rummet, vad det är som lärs, hur detta lärs och i vilka yttre kontexter – utbildningsinstitutionerna och samhället – lärandet ingår (se Figur 3. nedan). Svaret på frågan *vem* som ska lära sig styr vad som ska läras. Svaret på *vad* som ska läras motiveras tvärtom av vem som ska lära sig detta¹². Det ger svar på frågan *Varför detta?*. Svaren på dessa frågor styr vidare *hur* detta ska läras och sättet varpå något ska läras motiveras av vem det är som ska lära och vad denna individ ska lära. Det ger därmed svar på frågan *Varför så?*. I centrum står lärlingen, hans behov, motiv och förutsättningar för lärande. Ju större gapet är mellan lärlingens förutsättningar för att kunna lära det som ska läras, desto mer behövs ett aktivt bearbetande i en läroprocess. Läroprocessen och dess olika aspekter (t ex uppdelning av målet för lärandet i delmål, arbetssätt och tekniker, former av språkande och lärar- och kamratstöd) utgör på så sätt den avgörande länken mellan den som ska lära sig och vad denna individ ska lära sig. Så fort läroprocessen sätts i verksamhet så förändras naturligtvis både svaren till frågorna *Vem?* och *Vad?*

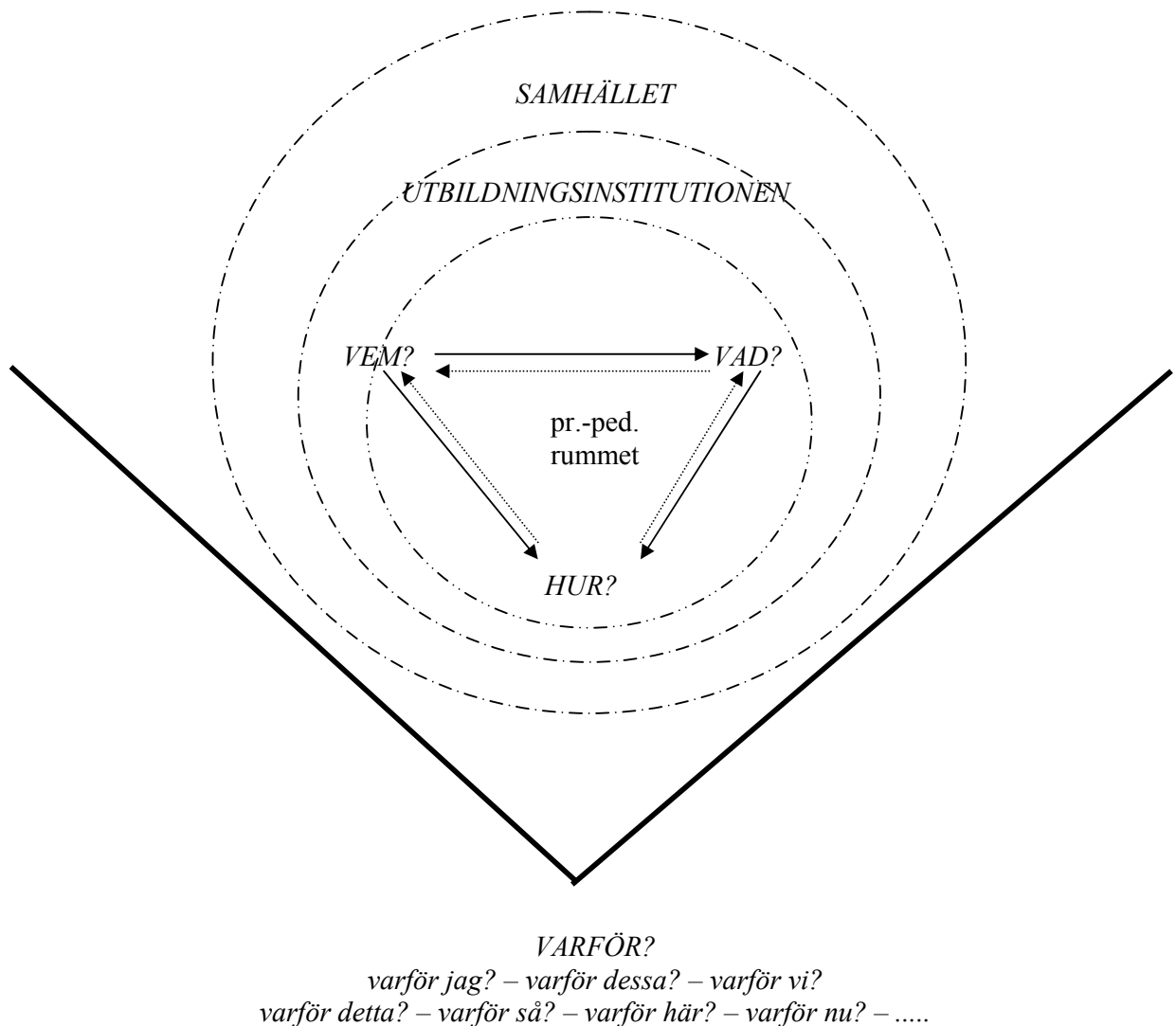
¹⁰ Abu-Rabia, 1998.

¹¹ Se t.ex. Anward, 1983.

¹² Frågan om vad som ska läras styr naturligtvis men då framför allt inom högre utbildningar, när förkunskapskrav måste vara uppfyllda för att någon ska kunna söka en viss utbildning, urvalet av vem som ska lära detta. Men när en individ väl blivit antagen till en utbildning gäller det tidigare angivna förhållandet mellan frågorna *Vem ska lära?* och *Vad ska läras?*

Liberg, Caroline, Edling, Agnes, Folkeryd, Jenny W. & af Geijerstam, Åsa (2002). Analys- och tolkningsramar för elevers möte med skolans textvärldar. I: Lise Iversen Kulbrandstad og Gunvor Sjølie (red.) "På Hamar med norsk". Rapport fra konferansen "Norsk på ungdomstrinnet" januar 2001. Del I: Skrivning og lesing. Elverum: Høgskolen i Hedmark: Rapport nr. 11. 2001. (s. 21-32).

och förhållandet dem emellan.¹³ Dvs, läroprocessen är en aktiv och dynamisk process som till resultat kan få den lärande att närma sig eller fjärma sig från det som ska läras.

Figur 3. En didaktisk rymd

Preliminära resultat från den här studien tyder på att gapet mellan elevernas förutsättningar för att läsa och skriva texter i svenskämnet och att faktiskt kunna läsa och skriva sådana texter inte är så stort. De läroprocesser som de ingår i tenderar också ofta att aktivt överbrygga detta gap och starkt stödja ett närmande mellan eleverna och texterna. Läroprocesserna skapar i det här fallet ett verksamt möte. Gapet mellan eleverna och texterna i samhällsvetenskapliga och naturvetenskapliga ämnen är betydligt större. Men paradoxalt nog finns i dessa fall inte alls lika starka läroprocesser som ger stöd för ett verksamt möte. I några fall tenderar de snarare att fjärma eleverna från texterna.

¹³ Figur 3. är med andra ord endast ett försök att fånga en ögonblicksbild av denna process och dess utseende i just det ögonblicket.

Liberg, Caroline, Edling, Agnes, Folkeryd, Jenny W. & af Geijerstam, Åsa (2002). Analys- och tolkningsramar för elevers möte med skolans textvärldar. I: Lise Iversen Kulbrandstad og Gunvor Sjølie (red.) "På Hamar med norsk". Rapport fra konferansen "Norsk på ungdomstrinnet" januar 2001. Del I: Skrivning og lesing. Elverum: Høgskolen i Hedmark: Rapport nr. 11. 2001. (s. 21-32).

AVSLUTANDE DISKUSSION

Förmågan, glädjen och lusten att läsa och skriva är med andra ord inget absolut, utan kan variera från en situation till en annan, från ett ämne till ett annat osv. Det finns med andra ord ingen allmän läs- och skrivförmåga som kan prövas med några enkla test. Transfer av förmågan att läsa och skriva i ett ämne till ett annat eller från tidig ålder till senare ålder är inte heller alltid givet och särskilt inte för de mindre läs- och skrivvana eleverna. Läs- och skrivutveckling behöver stödjas i alla ämnen och under hela skolgången. Det är något som ständigt måste uppmärksammas. En pedagogisk följdfråga till de preliminära resultat och tolkningar som presenterats ovan är hur man kan utgå från elevernas potential av läs- och skrivpositioner, för att utöka dem till att också inkludera ett mer aktivt och så småningom mer självständigt meningsskapande inom textkulturer de inte har så stort intresse för eller stor vana av att delta i. Ett svar som tycks passa in för flera av de studerade eleverna är att använda lärotexter och textuppgifter med fantasieggande innehåll i berättandets form som utgångstexter i både samhälls- och naturorienterande ämnen och sedan låta dessa stå i dialog med mer informativa lärotexter och skrivuppgifter. Vidare att låta de läroprocesser som dessa lärotexter och skrivuppgifter ingår i genomsyras av en utvidgad form av dialogicitet och differens. En framträdande anledning till att berättandets genre kan vara en ingång i en textkultur för en läsare och skrivare är att den här genren som sitt ämne har tänkande och kännande subjekt som man mer direkt eller indirekt kan identifiera sig med. Den här genren drar på så sätt in sin läsare och skrivare som en aktiv deltagare och medskapare. Har dessa texter dessutom ett utmanande och fantasieggande innehåll, kan detta indrag bli än mer påtagligt. En utvidgad dialogicitet och differens i det rum som texterna är en organisk del av, ger vidare möjlighet till ytterligare indrag och till att finna och utnyttja läsarens respektive skrivarens zoner för proximal utveckling.

Frågor vi måste ställa oss i ett läs- och skrivpedagogiskt sammanhang är således hur vi ska välja lärotexter och skrivuppgifter, hur vi ska arbeta över traditionella ämnesgränser och hur vi ska skapa läroprocesser som ger våra elever möjlighet att bli ett med olika former av texter och textuppgifter i genuina möten och meningsskapande aktiviteter. Dvs. frågor som rör hur vi skapar aktiva och verksamma textkulturer. Det är frågor som måste ställas för att inte barn och ungdomar i sitt vuxna liv ska löpa risken att exkluderas från stora delar av de textkulturer vi lever i och därmed från stora och betydelsefulla sektorer i samhället. Om det endast är en liten grupp inom samhället som tar mer aktiv del inom dessa textkulturer, är det inte bara enskilda individer som marginaliseras utan även de samhällsvetenskapliga och naturvetenskapliga ämnesområdena som sådana.

Redan i skolor 5 kan man se en tydlig tendens till att en del elever är på väg att marginaliseras och även marginalisera sig själva inom skolans samhälls- och naturorienterande textkulturer. De har ingen social förankring eller redan etablerad samtals-, läs- eller skrivposition att utgå från i de här diskurserna, och skolarbetet tycks inte heller bidra till att de skapar det i någon större utsträckning. Faktorer som kan vara verksamma i en marginaliseringsprocess av det här slaget är således bland annat ovana av och/eller ointresse för att delta i en viss typ av genrer, ämnesdiskurser och/eller uttrycksformer som läsande och skrivande, i kombination med lärorum som utgörs av kommunikativa vakuum.

REFERENSER

Abu-Rabia, Salim (1998). Attitudes and Culture in Second Language Learning among Israeli-Arab Students. *Curriculum and Teaching*, 13, 1, June. S. 13-30.

Liberg, Caroline, Edling, Agnes, Folkeryd, Jenny W. & af Geijerstam, Åsa (2002). Analys- och tolkningsramar för elevers möte med skolans textvärldar. I: Lise Iversen Kulbrandstad og Gunvor Sjølie (red.) "På Hamar med norsk". Rapport fra konferansen "Norsk på ungdomstrinnet" januar 2001. Del I: Skrivning og lesing. Elverum: Høgskolen i Hedmark: Rapport nr. 11. 2001. (s. 21-32).

Anward, Jan (1983). *Språkbruk och språkutveckling i skolan*. Lund: LiberFörlag.

Bernstein, Basil (1975). *Class, codes, and control. Vol 3. Towards a theory of educational transmissions*. London: Routledge & Kegan Paul.

Flemming, Neil (1997). *VARK*. Education Centre, Lincoln University, New Zealand.

Giddens, Anthony (1999). *Modernitet och självidentitet*. Göteborg: Daidalos.

Grunden för fortsatt lärande – en internationell jämförande studie av vuxnas förmåga att förstå och använda tryckt och skriven information. (1996). Skolverkets rapport nr 155. Stockholm: Skolverket.

Halliday, M.A.K. & Martin, Jim R. (1993). *Writing Science. Literacy and Discursive Power*. London: The Falmer Press.

Halliday, M.A.K. (1978). *Language as social semiotic. The social interpretation of language and meaning*. London: Edward Arnold.

Liberg, Caroline (1998). *Program för forskningsprojektet: Elevers möte med skolans textvärldar*. I: Ansökan till Riksbankens Jubileumsfond. (MS)

Luke, Allan (1995). Text and Discourse in Education: An Introduction to Critical Discourse Analysis I: Apple, M. W. (red.), *Review of Research in Education, nr 2*. Washington: American Educational Research Association. s. 3-47.

Säljö, Roger (2000). *Lärande i praktiken. Ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Bokförlaget Prisma.

Søvik, Nils, Heggberget, Mette & Samuelstuen, Marit (1996). Strategy-training related to children's text production. I: *The British Journal of Educational Psychology*. 66. s 169–180.

The IEA Study of Reading Literacy. Achievement and Instruction in Thirty-Two School Systems. (1994). Warwick, Elley, B. (red.). International Studies in Educational achievement, volume 11. Oxford: Pergamon.

Tornberg, Ulrika (1997). *Språkdiraktik*. Malmö: Gleerups Förlag.

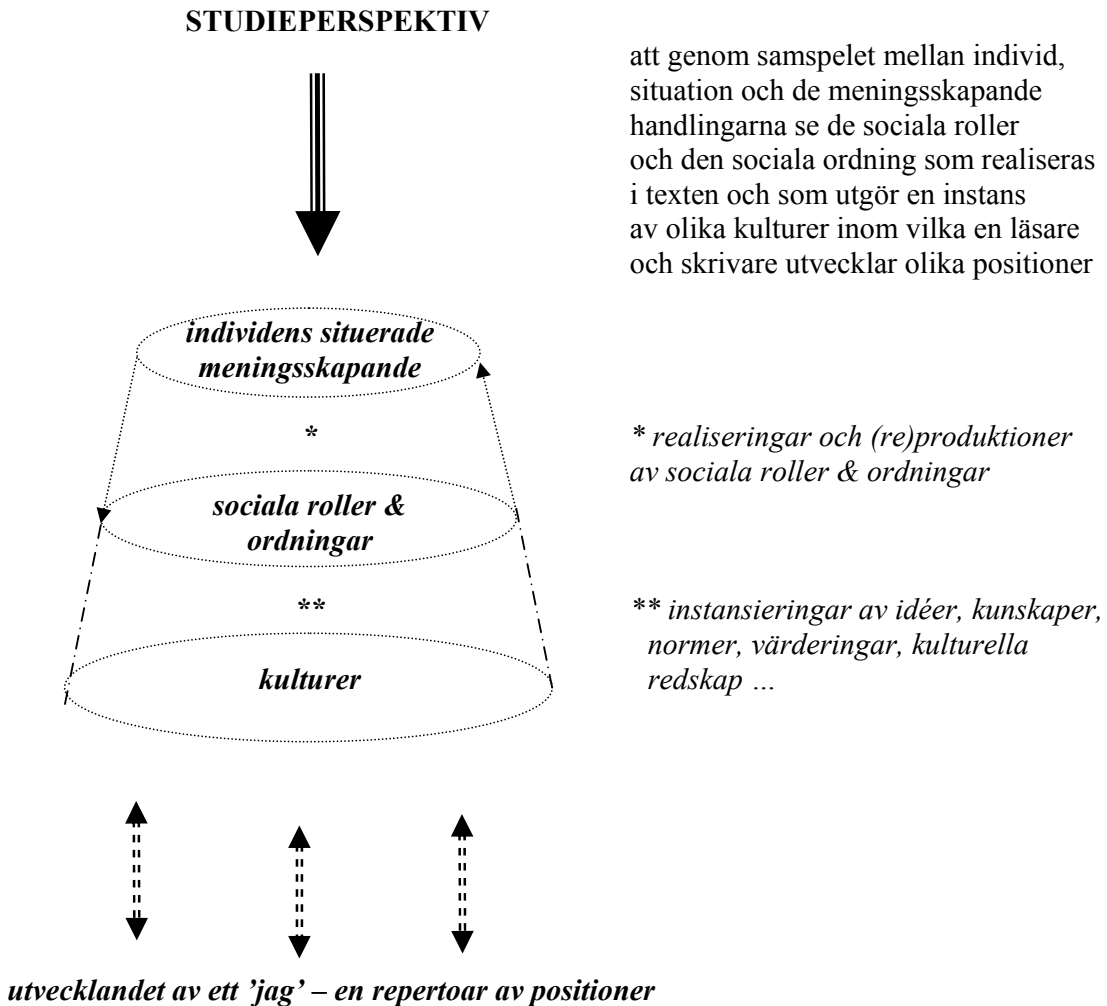
Wertsch, James, V. (1991). *Voices of the Mind. A Sociocultural Approach to Mediated Action*. London: Harvester Wheatsheaf.

Wertsch, James, V. (1998). *Mind as Action*. New York: Oxford University Press.

Winther Jörgensen, Marianne & Philips, Louise (1999). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.

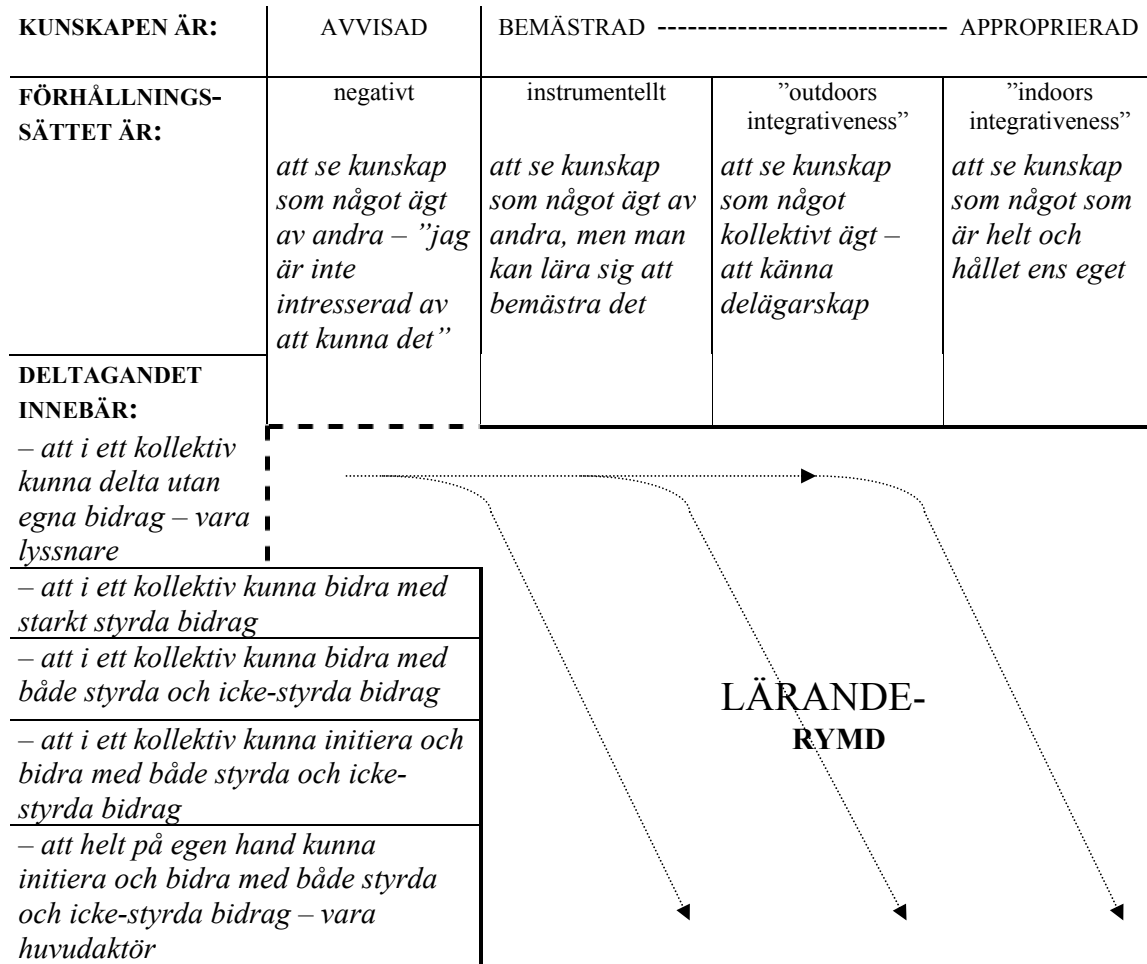

Liberg, Caroline, Edling, Agnes, Folkeryd, Jenny W. & af Geijerstam, Åsa (2002). Analys- och tolkningsramar för elevers möte med skolans textvärldar. I: Lise Iversen Kulbrandstad og Gunvor Sjølie (red.) "På Hamar med norsk". Rapport fra konferansen "Norsk på ungdomstrinnet" januar 2001. Del I: Skrivning og lesing. Elverum: Høgskolen i Hedmark: Rapport nr. 11. 2001. (s. 21-32).

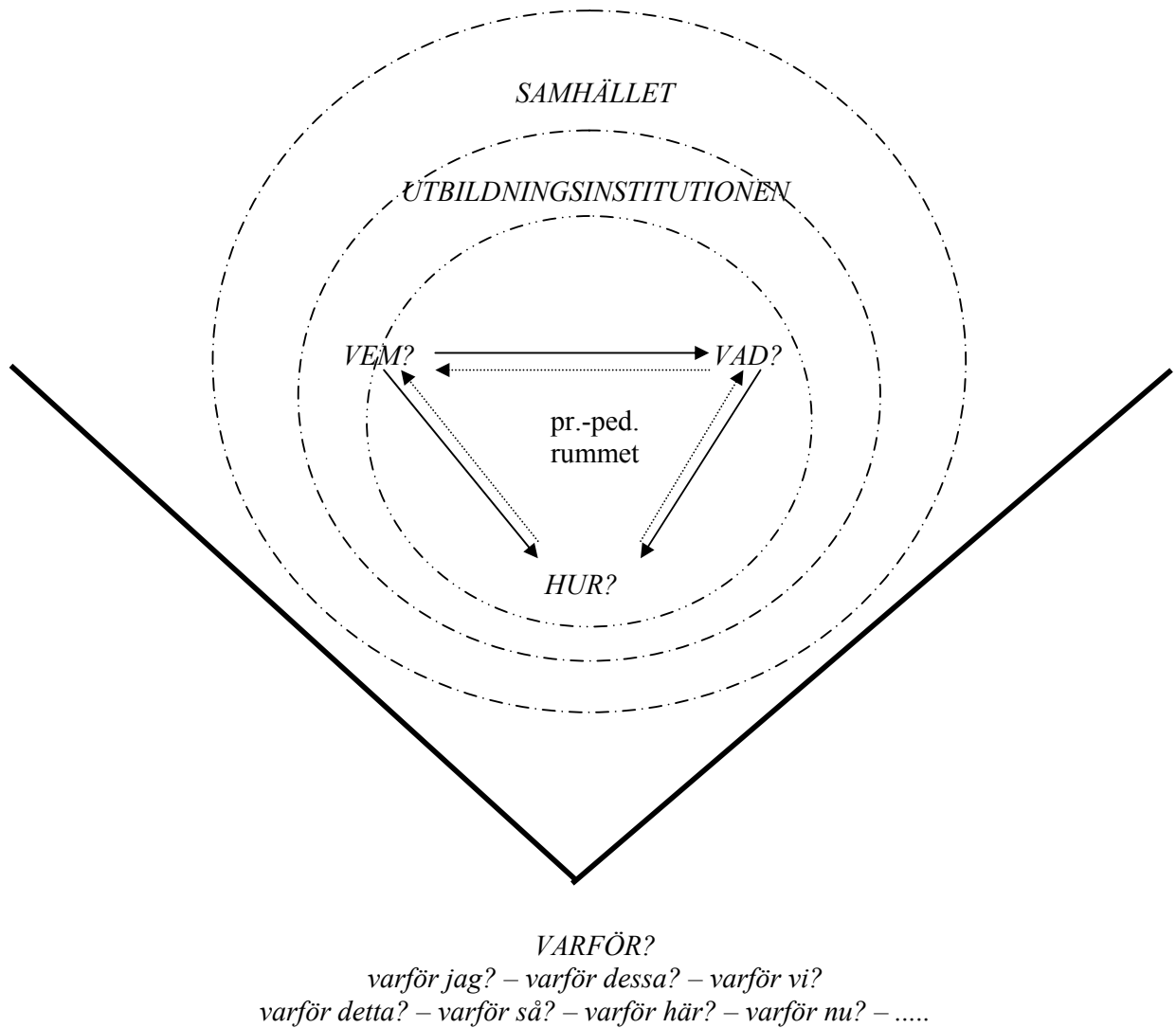
Figur 1. Individ, situation och meningsskapande handling – sociala roller och ordningar – kulturer

Liberg, Caroline, Edling, Agnes, Folkeryd, Jenny W. & af Geijerstam, Åsa (2002). Analys- och tolkningsramar för elevers möte med skolans textvärldar. I: Lise Iversen Kulbrandstad og Gunvor Sjølie (red.) "På Hamar med norsk". Rapport fra konferansen "Norsk på ungdomstrinnet" januar 2001. Del I: Skrivning og lesing. Elverum: Høgskolen i Hedmark: Rapport nr. 11. 2001. (s. 21-32).

Figur 2. Läranderymd med några tänkbara vägar för lärande

Liberg, Caroline, Edling, Agnes, Folkeryd, Jenny W. & af Geijerstam, Åsa (2002). Analys- och tolkningsramar för elevers möte med skolans textvärldar. I: Lise Iversen Kulbrandstad og Gunvor Sjølie (red.) "På Hamar med norsk". Rapport fra konferansen "Norsk på ungdomstrinnet" januar 2001. Del I: Skrivning og lesing. Elverum: Høgskolen i Hedmark: Rapport nr. 11. 2001. (s. 21-32).

Figur 3. En didaktisk rymd